

De fem nationella minoriteterna: språk och rättigheter i Sverige

Berättelse

Fem grupper med lång historia i Sverige

Sverige är ett land där det talas många språk och finns många kulturer. Fem grupper har en särskild ställning och kallas nationella minoriteter. Det är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Det gemensamma för dem är att grupperna har funnits länge i Sverige och har en egen språklig, kulturell eller religiös samhörighet. De har också en vilja att behålla sin identitet och föra den vidare till nästa generation. Det är dessa saker tillsammans som gör att en grupp räknas som en nationell minoritet, inte bara att den finns i landet.

De fem minoritetsspråken

Till minoriteterna hör de fem nationella minoritetsspråken: finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Dessa språk har ett särskilt skydd i lagen, utöver svenskan. Några av språken är egentligen flera former av samma språk. Samiska brukar till exempel beskrivas som flera olika varieteter, och även romani chib finns i flera varieteter. Exakt hur man ska räkna och beskriva varieteterna kan se olika ut i olika källor, så det är klokt att uttrycka sig allmänt om detta.

En lag som skyddar språken

Skyddet för minoriteterna kom inte av en slump, utan har en tydlig historia. I december 1999 beslutade riksdagen att Sverige skulle ansluta sig till Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter. En ramkonvention är ett avtal mellan länder med gemensamma regler. Sveriges åtaganden trädde i kraft i juni 2000. I dag regleras rättigheterna i Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Lagen beskriver bland annat hur myndigheter ska informera om rättigheterna och hur minoriteterna ska kunna påverka frågor som rör dem.

Samerna som urfolk

Bland de fem grupperna har samerna en särställning. De är nämligen inte bara en nationell minoritet, utan också erkända som urfolk, och omfattas därför av FN:s deklaration om urfolks rättigheter. Ett urfolk är ett folk som har bott i ett område mycket länge, redan innan dagens länder och gränser drogs upp. Det betyder att samerna har vissa rättigheter som de andra fyra grupperna inte har på samma sätt.

Starkare rättigheter i förvaltningsområden

I vissa kommuner gäller starkare rättigheter än i landet i övrigt. I dessa så kallade förvaltningsområden har man rätt att använda finska, meänkieli eller samiska i kontakt med myndigheter och domstolar. Man har också rätt till förskola och äldreomsorg helt eller delvis på språket. Tanken är att språket ska kunna användas i hela vardagen, från de yngsta barnen till de äldsta, och inte bara hemma vid köksbordet.

Två myndigheter som hjälper språken att leva

För att språken ska leva vidare behövs det arbete, och här har två myndigheter ett särskilt ansvar. Institutet för språk och folkminnen, som ofta förkortas Isof, arbetar med språkvård och revitalisering för finska, jiddisch, meänkieli och romani chib. Sametinget har motsvarande ansvar för de samiska språken. Att revitalisera ett språk betyder att man hjälper det att leva vidare och få fler talare, till exempel genom undervisning, ordböcker och material för barn.

Osäkra siffror och varsamma ord

Hur många som talar varje minoritetsspråk är osäkert. Sverige för nämligen ingen officiell statistik som bygger på etnicitet eller modersmål. De siffror som ibland nämns är därför uppskattningar, och man bör vara försiktig med dem. Också hur grupperna ska benämnas diskuteras ibland. Termen tornedalningar används till exempel ibland tillsammans med eller jämfört med andra begrepp, och hur man bäst benämner grupperna är en fråga som hanteras varsamt. Just därför är det viktigt att hålla sig till det man säkert vet – lagar, årtal och officiella mål – och att skriva allmänt där uppgifterna är osäkra.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
minoritet	en mindre grupp i ett land
samhörighet	en känsla av att höra ihop med andra
identitet	det som gör att man är den man är
varietet	en form eller variant av ett språk
ansluta sig	gå med i något, till exempel ett avtal
ramkonvention	ett avtal mellan länder med gemensamma regler
reglera	bestämma något genom lag eller regler
urfolk	ett folk som har bott i ett område mycket länge
deklaration	ett officiellt uttalande, ofta om rättigheter
förvaltningsområde	en kommun med extra rättigheter för ett minoritetsspråk
revitalisera	hjälpa ett språk att leva vidare och få fler talare
eticitet	tillhörighet till en folkgrupp
uppskattning	en ungefärlig siffra; inte en exakt siffra

Läsförståelsefrågor

1. Vilka är Sveriges fem nationella minoriteter enligt texten?
 1. Judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar.
 2. Danskar, norrmän, finländare, tyskar och polacker.
 3. Alla som har flyttat till Sverige efter år 2000.
2. Vad krävs enligt texten för att en grupp ska räknas som en nationell minoritet?
 1. Bara att gruppen finns i landet.
 2. Lång närvaro i Sverige, en egen samhörighet och en vilja att behålla sin identitet.
 3. Att gruppen talar svenska som modersmål.
3. Varför har samerna en särställning bland de fem grupperna?
 1. De är också erkända som urfolk.
 2. De har inget eget språk.
 3. De kom till Sverige senast av alla.
4. Vad betyder ordet "revitalisera" i texten?
 1. Att ta bort ett språk.
 2. Att hjälpa ett språk att leva vidare och få fler talare.
 3. Att översätta ett språk till engelska.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Riksdagen beslutade i december 1999 att Sverige skulle ansluta sig till ramkonventionen.
 2. Rättigheterna regleras i dag i en lag från 2009.
 3. Alla kommuner i Sverige är förvaltningsområden.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. I förvaltningsområden kan man ha rätt till förskola på minoritetsspråket.
 2. Sverige för officiell statistik över hur många som talar varje minoritetsspråk.
 3. Isof och Sametinget arbetar för att språken ska leva vidare.
7. Förklara med egna ord vad ett förvaltningsområde är och vilka rättigheter man kan ha där.
8. Texten skriver att siffror över talare är "uppskattningar" och bör skrivas allmänt. Vad vill texten visa med det, och varför är det klokt att skriva så?
9. Varför kan det vara viktigt att ett språk kan användas både i förskolan och i äldreomsorgen?
Svara med stöd i texten.
10. Texten säger att samerna både är en nationell minoritet och ett urfolk. Vad tror du är skillnaden mellan dessa två saker, utifrån det texten berättar?

11. Varför tror du att det behövs en lag och särskilda myndigheter för att skydda minoritetsspråken? Resonera utifrån texten.
12. Texten är försiktig när den skriver om antal talare och om hur grupperna ska benämnas. Varför är det extra viktigt att vara försiktig och hålla sig till fakta just när man skriver om människor och grupper?

Facit

1. 1. Judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar.
2. 1. Lång närvaro i Sverige, en egen samhörighet och en vilja att behålla sin identitet.
3. 1. De är också erkända som urfolk.
4. 1. Att hjälpa ett språk att leva vidare och få fler talare.
5. 1. ja b) ja c) nej (det gäller bara vissa kommuner, så kallade förvaltningsområden)
6. 1. ja b) nej (Sverige för ingen officiell statistik baserad på etnicitet eller modersmål) c) ja
7. Exempel på svar: Ett förvaltningsområde är en kommun med extra rättigheter för ett minoritetsspråk. Där kan man använda finska, meänkieli eller samiska i kontakt med myndigheter och domstolar och ha rätt till förskola och äldreomsorg helt eller delvis på språket.
8. Exempel på svar: Texten vill visa att man inte vet de exakta antalen, eftersom Sverige inte för statistik baserad på etnicitet eller modersmål. Det är klokt att skriva allmänt för att inte sprida osäkra siffror som om de vore säkra fakta.
9. Exempel på svar: Om språket kan användas både med de yngsta barnen och de äldsta personerna kan det leva vidare i hela livet och i hela vardagen, inte bara hemma. Då blir det lättare för språket att föras vidare till nästa generation.
10. Exempel på svar: En nationell minoritet är en grupp som har funnits länge i landet och vill behålla sin identitet. Ett urfolk har dessutom bott i området mycket länge, redan innan dagens gränser fanns, och har vissa egna rättigheter genom FN:s deklARATION. Samerna räknas alltså som båda delarna.
11. Exempel på svar: En lag gör rättigheterna tydliga och lika för alla, och särskilda myndigheter kan arbeta aktivt med undervisning och material. Utan lag och myndigheter kan ett språk lättare försvinna om allt färre använder det.
12. Exempel på svar: När man skriver om människor och grupper kan felaktiga siffror eller ord såra eller ge en orättvis bild. Därför är det viktigt att hålla sig till det man säkert vet och att vara försiktig och respektfull.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten ger en samlad och faktabaserad bild av Sveriges fem nationella minoriteter, de fem minoritetsspråken, lagens bakgrund (Europarådets ramkonvention 1999/2000 och Lag 2009:724), samernas särställning som urfolk, förvaltningsområdena samt Isofs och Sametingets roll. Tema: grannländer och omvärld, samt rättigheter, språk och mångfald i Sverige. Ämnet är känsligt – håll undervisningen vid lagar, officiella mål och verifierbar information, attribuera påståenden och undvik värderingar om enskilda grupper. Flera frågor (8, 9, 10, 11, 12) kräver inferens och att eleven väger samman olika delar av texten. Lyft gärna skillnaden mellan säkra fakta (årtal och lagar) och osäkra uppgifter (antal talare, hur grupper benämns). Texten lämpar sig väl för att jämföra med minoriteter, urfolk och språkrättigheter i elevernas egna länder.

Diskussionsfrågor

- Finns det nationella minoriteter, urfolk eller flera officiella språk i landet där du kommer ifrån? Berätta hur det ser ut.
- Texten beskriver att grupperna vill behålla sin identitet och föra den vidare. Vad kan man göra i en familj eller i ett samhälle för att ett språk inte ska försvinna?
- I förvaltningsområden kan man använda sitt språk hos myndigheter och i äldreomsorgen. Varför kan det vara extra viktigt just för de yngsta och de äldsta, tror du?
- Sverige för ingen officiell statistik baserad på etnicitet eller modersmål. Vad kan vara bra med det, och vad kan vara svårt? Tänk på båda sidor.
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text om ett språk eller en kultur som är viktig för dig eller din familj. Förklara var och med vem du använder den, vad ni gör för att hålla den levande och varför den betyder något för dig.

Källor och faktagranskning

- Institutet för språk och folkminnen (Isof) – Nationella minoritetsspråk: <https://www.isof.se/nationella-minoritetssprak>
- Sveriges riksdag – Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724/
- Minoritet.se (Sametinget) – Varför har Sverige fem erkända nationella minoriteter och minoritetsspråk: <https://www.minoritet.se/varfor-har-sverige-fem-erkanda-nationella-minoriteter-och-minoritetssprak>
- Isof – Din rätt till nationella minoritetsspråk: <https://www.isof.se/nationella-minoritetssprak/din-ratt-till-nationella-minoritetssprak>

Faktagranskad mot ovanstående källor i juni 2026. Nyckelfakta: Sverige har fem erkända nationella minoriteter – judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. De fem nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Att tillhöra en nationell minoritet bygger på självidentifikation och är frivilligt. Riksdagen beslutade hösten 1999 att Sverige skulle ansluta sig till Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter; Sverige ratificerade i februari 2000 och åtagandena trädde i kraft den 1 juni 2000. Rättigheterna regleras i dag i Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, som bland annat handlar om rätt till information, inflytande och att använda sitt språk hos myndigheter. Samerna har en särställning eftersom de också är erkända som urfolk och omfattas av FN:s deklaration om urfolks rättigheter. I särskilda förvaltningsområden har talare av finska, meänkieli och samiska rätt att använda språket hos myndigheter och domstolar samt rätt till förskola och äldreomsorg helt eller delvis på språket; jiddisch och romani chib är territoriellt obundna och har en lägre skydds nivå. Gemensamt för grupperna är att de har funnits länge i Sverige och har en egen språklig, kulturell eller religiös samhörighet och en vilja att behålla sin identitet. Isof arbetar med språkvård och revitalisering för finska, jiddisch, meänkieli och romani chib, medan Sametinget har motsvarande ansvar för de samiska språken. OSÄKERHETER/MYTER: Exakta antal talare av varje minoritetsspråk är osäkra – Sverige för ingen officiell statistik

baserad på etnicitet eller modersmål, så befolkningssiffror som ibland nämns är uppskattningar och skrivs därför allmänt i texterna. Hur grupperna benämns diskuteras; termen tornedalingar används ibland tillsammans med eller jämfört med begrepp som lantalauset eller kväner, och detta hanteras varsamt. Romani chib omfattar flera olika varieteter och antalet anges olika i olika källor, och att samiska räknas som flera språk eller varieteter (t.ex. nord-, lule- och sydsamiska) beskrivs på olika sätt; texterna uttrycker detta allmänt och försiktigt.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-25.